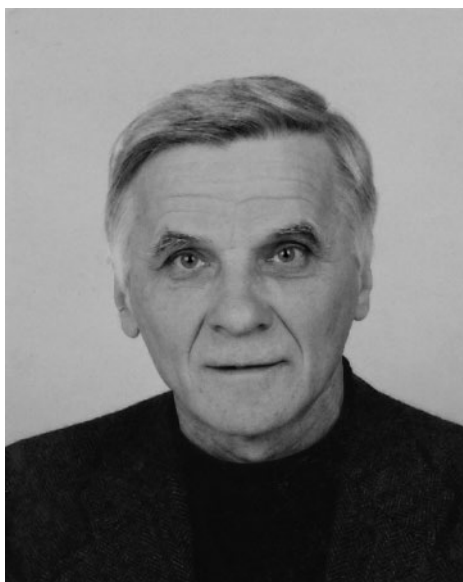

JUBILEJI – ANNIVERSARIES

Dr. Marjan Žnidarič sedemdesetletnik

Dr. Marjan Žnidarič, zgodovinar, muzealec in publicist je praznoval sedemdeset let svojega življenja 29. julija letos. Zelo težko je pisati o človeku, ki je veliko ustvaril in še vedno ustvarja. Prvič sem se z njim srečala v začetku 90. let, ko sem kot kustodinja takratnega Pokrajinskega muzeja Ptuj prišla v Muzej narodne osvoboditve Maribor pregledovat arhivsko gradivo za ptujsko območje. V oktobru 2001 pa je postal moj direktor, saj sem v omenjenem muzeju prevzela arhiv. Dr. Marjana Žnidariča uvrščamo med tiste vodilne slovenske zgodovinarje, ki so v drugi polovici 20. stoletja posvetili velik del svojega dela in energije proučevanju obdobja druge svetovne vojne, ko se je oblikovala slovenska samobitnost. Uvrščamo ga lahko med najboljše poznavalce nacistične okupacije in osvobodilnega boja na slovenskem Štajerskem.

Jubilant se je rodil leta 1946 v Sobotincih pri Ptujju v delavsko-kmečki družini očetu Francu in materi Ani. Po končani osnovni šoli v Markovcih pri Ptujju je nadaljeval šolanje na ptujski gimnaziji, kjer je leta 1965 maturiral. Po maturi se je vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, diplomiral je aprila 1970 iz zgodovine in geografije. Takoj po končani diplomi se je prvega junija istega leta zaposlil v Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru kot kustos-pedagog na muzejskem oddelku. Decembra 1973 je opravil strokovni muzejski izpit, v letu 1975 pa je končal postdiplomski študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Pod mentorstvom dr. Metoda Mikuža je novembra 1975 uspešno zagovarjal magistrsko nalogo *Okupacija in okupatorjevi ukrepi v Mariboru leta 1941*. Na isti fakulteti je decembra 1996 pred komisijo, ki so jo sestavljali dr. Milan Ževart, dr. Tone Ferenc in dr. Miroslav Stiplovšek, obranil disertacijo na temo *Okupacija in osvobodilni boj v Mariboru 1941–1945*, ki je naslednje leto izšla v knjižni obliki z naslovom *Do pekla in nazaj*.

Na delovnem mestu kustosa pedagoga je ostal v muzeju deset let, vse do konca oktobra 1980, ko je odšel za slaba štiri leta poklicno v politiko. Postal je izvršni sekretar pri MK ZKS Maribor, odgovoren za kulturo, izobraževanje in znanost. Po preteku mandata se je sredi maja 1984 vrnil nazaj v muzej, vendar je že po treh mesecih, 1. septembra 1984, postal glavni direktor in odgovorni urednik Založbe Obzorja v Mariboru. Pod njegovim vodstvom se je založba reorganizirala v enovito delovno organizacijo, po številu izdanih knjig – okrog 130 letno – pa je bila na drugem mestu v Sloveniji takoj za Mladinsko knjigo. V svojem založniškem programu je imela kar šest strokovnih revij ter bila z njimi vodilna med slovenskimi založniki. V času njegovega direktorovanja je založba kljub ostremu nasprotovanju nekaterih političnih struktur tako v Mariboru kot v Sloveniji izdala znamenit *Kocbekov zbornik*, ki je dolga leta čakal v »založniškem bunkerju«. Po šestih letih dela v založništvu je 1. julija 1990 prevzel naloge ravnatelja Mariborske knjižnice, ene največjih splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji. Čeprav je v knjižničarstvu delal le dobro leto, mu je uspelo, da je v tem času Mariborska knjižnica pridobila nove namenske ter sodobno opremljene knjižnične prostore v Novi vasi, ki so obsegali pionirski oddelek in oddelek za odrasle.

V želji, da bi se ponovno posvetil muzeološkemu in zgodovinsko-raziskovalnemu delu se je oktobra 1991 ponovno vrnil nazaj v Muzej narodne osvoboditve Maribor. Po odhodu dolgoletnega ravnatelja prof. dr. Milana Ževarta v pokoj je 1. januarja 1992 prevzel vodenje muzeja ter bil njegov direktor vse do oktobra 2006. Pod njegovim vodstvom se je muzej razvil v razpoznavno in strokovno visoko cenjeno kulturno ustanovo. Delo muzeja je bilo usmerjeno v okrepljeno zbiranje muzejskega gradiva za zgodovino 20. stoletja ter v muzeološko obdelavo nekaterih velikih in za narodno identiteto slovenstva ob severni meji pomembnih tem, kot so: nacistična okupacija

in osvobodilni boj, kultura med obema vojnama, sokoli in orli, zgodovina slovenskega športa ter povojni razvoj. Rezultat takšne usmeritve je bila tudi bogata razstavna dejavnost muzeja – 8 do 10 muzejskih občasnih in priložnostnih razstav letno, ki so v javnosti tako doma kakor v tujini vzbudile veliko pozornosti. Tematsko zanimive občasne razstave, ki so bile vsebinsko in oblikovno zelo dobro pripravljene, so obravnavale najpomembnejša poglavja iz zgodovine severovzhodne Slovenije v času prve in druge Jugoslavije, druge svetovne vojne, pa tudi nekatere dogodke iz obdobja samostojne Slovenije. Mnoge med njimi so gostovale tudi po Sloveniji. Med njimi omenimo le nekatere: Človeka nikar ... Boj za slovenske severne meje 1991, Izganjanje Slovencev na Štajerskem in Koroškem 1941–1945, Sokoli in orli na Štajerskem, Koroškem in v Prekmurju, Osvoboditev Maribora, 40 let Nogometnega kluba Pohorje, Ko so ljudje gradili domovino – severovzhodna Slovenija 1945–1955, Boj za slovensko severno mejo 1918–1920, Cilj – Maribor, ob 60-letnici bombnih napadov na Maribor; Večerovi fotoreporterji, Ob 60-letnici Večera; Škof za novo tisočletje, v spomin škofu dr. Vekoslavu Grmiču, in Na poti v svobodo. V sodelovanju z Muzejem novejše zgodovine v Ljubljani in Muzejem novejše zgodovine v Celju pa so bile pripravljene razstave Tam za hribi je tako kot tukaj ... Evropska poglavja slovenske zgodovine v 20. stoletju, Kolo nasilja in Podobe družabnosti. Pri mnogih od teh je dr. Žnidarič sodeloval kot avtor oziroma kot soavtor. V času njegovega direktorovanja je muzej pripravil nekaj simpozijev (Kulturno-moralne razsežnosti narodnoosvobodilnega boja 1941–1945, O nemški mobilizaciji v drugi svetovni vojni), strokovnih srečanj zgodovinarjev ter posvetov (O nujnosti odpora proti okupatorju, Upor na smrt obsojenega, Ob 80-letnici koroškega plebiscita, Partizansko zdravstvo na Pohorju 1941–1945, V krempljih nacizma, Slovenska državnost v 20. stoletju in Prvi Grmičevi dnevi). Tako kot dr. Milan Ževart je tudi dr. Žnidarič vseskozi poudarjal, da je muzej strokovna ustanova, muzealstvo je jemal kot strogo znanstveno disciplino, tesno povezano z zgodovinsko stroko, pri tem pa zagovarjal stališče, da mora biti zgodovinski muzej hkrati tudi raziskovalna institucija. Za njegovo muzejsko delo mu je Ministrstvo za kulturo 29. oktobra 2001 podelilo najvišji naziv v muzejski stroki – muzejski svetnik.

Svoje življenje je dr. Marjan Žnidarič posvetil novejši zgodovini – raziskovalnemu delu in pisanju. Njegova bibliografija obsega že 435 bibliografskih enot, od samostojnih publikacij (teh je 26), znanstvenih razprav (49), strokovnih člankov, jubilejnih in spominskih zapisov, poročil o znanstvenih srečanjih, enciklopedičnih gesel, ocen in recenzij ter prispevkov o kulturi in kulturni politiki. Čeprav njegova raziskovanja segajo na različna področja novejše zgodovine severovzhodne Slovenije, jih lahko v grobem razdelimo na 3 tematske sklope. Osrednje mesto v njegovem raziskovalnem delu predstavlja

proučevanje nacistične okupacije in osvobodilnega boja v Mariboru in na slovenskem Štajerskem v letih 1941–1945. Podrobno se je ukvarjal z okupatorjevimi raznarodovalnimi ukrepi, z okupatorjevim nasiljem, z mobilizacijo v nemško vojsko, z zavezniškim bombardiranjem spodnještajerskih mest, z življenjem med okupacijo, s partizanskimi enotami na slovenskem Štajerskem ter z odporniškim gibanjem. O tem pričajo številni članki in razprave, kot so: Bombni napadi na Maribor in druge kraje slovenske Štajerske (1976), Tovarna letalskih motorjev v Mariboru 1941–1945 (1997), Mariborska bolnišnica med drugo svetovno vojno (2001), Okupacijska uprava v slovenski Štajerski leta 1941 (2004), Okupatorjevo šolstvo na slovenskem Štajerskem (2005), Vertriebene Slowenen in Bosnien während des Zweiten Weltkrieg (Berlin 2005). Vzorčni primer pisanja lokalnih zgodovin pa predstavlja študija Miklavž v času nacistične okupacije in osvobodilnega boja (2001). Med samostojnimi publikacijami moramo omeniti: Železničarji in železnice v času okupacije in narodnoosvobodilnega boja na slovenskem Štajerskem (1990), Zbornik zgodovinskih obeležij narodnoosvobodilnega boja v občini Maribor-Tezno (2000), Nemška mobilizacija na slovenskem Štajerskem 1942–1945 (2001), Cilj Maribor, ob 60-letnici bombnih napadov na Maribor (2004); Na poti v svobodo, Slovenske partizanske enote v severovzhodni Sloveniji 1941–1945 (2005); Spominska obeležja Lackovega odreda (2007), Na krilih junaštva in tovarištva – pregled zgodovine 14. divizije (2009). Osrednje mesto med omenjenimi publikacijami pa vsekakor zavzemata knjigi: *Do pekla in nazaj, nacistična okupacija in narodnoosvobodilni boj v Mariboru 1941–1945* (1997), ki je prva celovita zgodovinska študija o večjem slovenskem mestu med drugo svetovno vojno, ter monografija *Četrta operativna cona, Pregled zgodovine nacistične okupacije in osvobodilnega boja na slovenskem Štajerskem, Koroškem in v Prekmurju* (2014), kjer je podal sintezo osvobodilnega boja na smrt obsojenega slovenskega naroda. Drugi tematski sklop Žnidaričevih raziskovanj predstavlja proučevanje nemške manjšine na slovenskem Štajerskem in dejavnost Nemcev v Mariboru od konca prve do konca druge svetovne vojne. Med temi izstopajo študije: *Prispevek k zgodovini Nemcev v Mariboru med obema vojnama* (1983), *Nemški živelj v Podravski regiji med obema vojnama do leta 1945* (1993) ter *Prispevek k zgodovini Nemcev v Mariboru pred razpadom Avstroogrske in po njem* (2005). Zadnja leta se je lotil proučevanja znanih osebnosti v kulturnem življenju mesta ob Dravi ter zgodovine športa in športnih društev na mariborskem območju. Pripravil je publikaciji *Škof za novo tisočletje, Upornik z razlogom* (2003) in *Železničarsko športno društvo Maribor 1927–2007: ob 80-letnici društva* (2007). Ob vseh teh naštetih delih ne smemo pozabiti na številna Žnidaričeva predavanja stanovskim kolegom v muzejih in zgodovinskih društvih širom Slovenije, predavanja ob raznih jubilejih in obletnicah, zanimive za publiko pa so bile njegove predstavitve

knjižnih novosti na področju novejšje zgodovine. Zelo odmevni so bili njegovi referati na številnih strokovnih srečanjih slovenskih zgodovinarjev in muzealcev v Ljubljani, Izoli, na Ptuju, v Mariboru itd., ki so se odlikovali po historični analizi in sintezi.

Poleg svojega raziskovalnega dela je bil dr. Žnidarič nekaj časa povezan tudi s pedagoškim delom. Sredi sedemdesetih let je pogodbeno poučeval zgodovino na takratni Pedagoški gimnaziji v Mariboru, leta 1977 pa je bil na Pedagoški akademiji izvoljen v naziv profesorja višje šole, kjer je do leta 1983 na katedri za zgodovino predaval Občo zgodovino od antike do prve svetovne vojne.

Ob svojem muzejskem delu je dr. Žnidarič opravljal tudi pomembne funkcije v številnih strokovnih organizacijah, komisijah, združenjih, sodeloval v upravnih odborih in svetih raznih kulturnih institucij itd. Bil je predsednik in dolgoletni član Zgodovinskega društva v Mariboru ter glavni in odgovorni urednik Časopisa za zgodovino in narodopisje (1992–1997 in 2002–2005), več kot dve desetletji pa član njegovega uredniškega odbora. Postal je prvi predsednik in dolgoletni član odbora za Glazerjeve nagrade pri mestnem svetu Maribor, bil je predsednik odbora za postavitve spomenika škofu Antonu Martinu Slomšku ter član žirije za novinarske nagrade pri Društvu novinarjev Slovenije. Nekaj let je vodil Klub Koroških Slovencev v Mariboru. Na kulturnem področju je bil predsednik ekspertne skupine za muzejstvo pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije ter član komisije za muzejsko mrežo pri Zvezi muzejev Slovenije. Vrsto let je bil podpredsednik društva piscev zgodovine NOV Slovenije ter član Sveta Zveze združenj borcev (ZZB) in udeležencev NOV Slovenije, predsednik zgodovinske komisije pri Glavnem odboru ZZB NOV Slovenije, član komisije za ohranitev in negovanje vrednot, poimenovanj in spominskih znamenj NOB pri ZZB in udeležencev NOV Slovenije ter član sveta za ohranjanje zgodovinskih izročil osvobodilnega boja Slovenije pri občinskem odboru ZZB in udeležencev NOV Maribor. Danes opravlja naloge predsednika ZB za vrednote NOB Maribor ter je član Sveta Zveze združenja borcev (ZZB) za vrednote NOB Slovenije. Za prispevek k ohranjanju izročil NOB mu je glavni odbor ZZB in udeležencev NOV Slovenije podelil oktobra 1998 zlato plaketo. Dr. Žnidarič se aktivno udejstvuje tudi v Miklavžu na Dravskem polju, kjer živi. Bil je predsednik KUD Zvonka Antoličič Miklavž na Dravskem polju in predsednik komisije za poimenovanje ulic omenjene občine, danes pa je član odbora za občinska priznanja. Ob svojem strokovnem delu se je v mlajših letih aktivno udeleževal tudi v športu.

Svoje bogato muzeološko in zgodovinsko znanje je dr. Žnidarič vsa leta nesebično delil z mlajšimi stanovskimi kolegi. Od njega smo se veliko naučili, s svojo mirnostjo, potrpežljivostjo in skromnostjo nam je dajal vtis dobrega in poštenega človeka, ki je bil pripravljen pomagati ob vsakem trenutku. Tudi

po upokojitvi, leta 2007 ostaja zvest svojemu poklicu, saj še vedno raziskuje in piše. Ob življenjskem jubileju se mu zahvaljujemo za vse, kar je doslej ustvaril v slovenskem zgodovinopisju, ter mu želimo še veliko dobrih in ustvarjalnih let.

Irena Mavrič-Žižek*

---

* Dr. Irena Mavrič-Žižek, muzejska svetovalka, Muzej narodne osvoboditve Maribor, Ulica heroja Tomšiča 5, 2000 Maribor, irena.mavric@mnom.si